

ADRIAN PĂUNESCU

THE POETRY OF THE SIXTIES. CONTEXTS AND TYPOLOGIES

Manuela Pinte

PhD. student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Center of Baia Mare

Abstract: The sixties are defined by a pure lyricism that precedes an era of a fixed belief that was lacking the ideal substance. The 1960-1971 period is one of revival because the Romanian literature is resetting through a throwback to the past, to the old values.

Therefore the aesthetic doctrine acts on the grounds of the party propaganda, the poetry harnesses the anthems through which Lenin and Gheorghe Gheorghiu-Dej were celebrated. On this background, writers like Maria Banus or Mihai Beniuc bring odes, venerate construction work or accuse the "nobility" who were then in prison suffering very heavily. There are authors that the party relied on such as Mihai Beniuc, Victor Tulbure, Ion Brad, Dan Desliu, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Demostene Botez, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Radu Cosasu, Constantin Chirita and others.

The modern poetry is vibrant, metaphors come back, the language is defined through connotations. This relatively "ideological defrost", a collocation that is frequently met in the specialized literature unleashes the existing pressure, the language gets rid of the rigid aspect imposed by the previous period. The fictional release from the oppressive force somehow remakes the interwar balance, through the attempt of recovering the old values. The lyricism gets aesthetic vibration, it shapes through metaphors the images become unusual, feelings and vibrations are harnessed. The poetry gets confessional accents, the attitude becomes playful and we are looking at the existential show. The road opener for the sixties generation was Nicolae Labis, even if he passed away in 1956. The "Labis" consists of the existence and harnessing the belief that says that our own thinking can be expressed freely. Thus the unchained expressing of the subjectivity and the free manner of writing place Nicolae Labis on top of the new generation situated under his works spectrum.

A significant impact on the grounds of a relatively hostile climate relates to the appearance, in 1960 of a poetry volume "Sensul iubirii" signed by Nichita Stănescu. The severe regime accepts the young Nichita Stănescu's vibration, who announces since 1957 his poetic message, intentionally metaphorised, without any political involvement, especially socialistic. The critics of those times considered the poet's attitude to be a coded language that had obvious echoes in that ideological constrained present.

After 1971, even if the regime led by Nicolae Ceaușescu tried to stop the creative explosion, the literature couldn't be completely controlled. The literary climate acknowledged Nichita Stănescu path opener, a valuable poet, beside whom there were the poets of the sixties generation. In fact altogether with the differences of the thematic or stylistic, we are witnesses of a poetical revival that's synonymous with the lyrical exuberance.

In 1960 the generation itself was prolific, was prosperous being similar to a metapoetic lyricism. The poetry of the sixties generation is heterogeneous, defined by reflexivity, ambiguity, suggestion, metaphors, features that build up "an exceptional generation" as Nicolae Manolescu called it.

The seventh decade is marked by many literary debuts, as it follows: Nichita Stănescu - "Sensul iubirii", Cezar Baltag - "Comuna de aur", Florenta Albu - "Fara popas", Anghel Dumbrăvescu - "Fluviile visează oceanul", Grigore Hagiu - "Autoportret în august", Adrian Munteu - "Vârsta cunoașterii", Constanta Buzea - "De pe pamânt", Victoria Ana Tausan - "Cadente", Ion Alexandru - "Cum sa va spun", Ana Blandiana - "Persoana întâia plural", Marin Sorescu - "Somn printre poezi", Adrian Paunescu - "Ultrasentimente".

The generation becomes unity in diversity, the manifestations being different from a writer to another. The way of expressing, the attitude towards life represent the common point of these writers considered as openers of new ways. Their wish was to get back the lyricism by remaking the connections with literature (especially with the interwar poetry). These poets intended to offer the poetry a mysterious and playful tone, but they somehow sometimes got to write certain texts that were difficult to understand. It was probably tendency to manifest their youth to personalize their own creations through the defiance of logic and the free way of expressing their feelings. Therefore, these writers are the witnesses of their own manifestations and they accomplish their dream to reestablish the poetry through their own vision as subjected. The generation of the sixties is created with lyrical figures that were personalized through emotions, courage and open-mindedness. The state of spirit was exuberant, wondered, vibrant and vitalizing.

A very important role in this period was played by the "Luceafarul" magazine, many of the writers mentioned above having their debuts then and publishing throughout its pages. These demonstrate a powerful creative passion finding the necessary opportunities in a strange context (the leader, Nicolae Ceausescu understood that a cooperation with the writers could be beneficial, so he facilitated their debuts and publications).

In the 1960 there was the debut of the young Adrian Paunescu in the "Luceafarul" magazine (May 1st 1960), and in 1965 there was the publishing debut, the first volume of poems, "Ultrasentimente". Published in the year VI nr. 5, 1.03.1962, the poems : "Saltul santierului", "Printre stele tinere", "Masura zborului", "Sentimentul cosmic", announced the theme of the debut volume revealing the vibrant feature of the poetic youth. The creator gets slowly rid of old feels of his incipient youth, becoming aware of the necessity of a spiritual growing up. The poetical talent, the linguistic expressiveness and depth of life are obvious in the poem entitled "Toamna" which appeared in the same magazine. The expressive language that is reflexive and somewhere ambiguous is a unic way of revealing emotions like it can be noticed in the poems "Oameni si arbori" or "Cintecele". But there are also poems in which the sterility of the emotion is easy to notice, the heavy line with breaks, a poem that loses its fight with expression in front of the fixed belief imposed by the regime. The emotion is lost, making way to the false perception of reality; the context is histrionic and the artist sees himself constrained in an illusionary reality. In this respect we quote here poems like : "Otelarul", "Viteza", "Preajba", "Microcentrala de pe Sohodol" and "Celula de partid". The lyrics are typical for their period mirroring the typical way of creation; the poetical message lies in the constrained area being situated under limited spectre from the point of view of the essence. For the poems "Partidului" and "Noapte la preajba" the young Adrian Paunescu gets as special award from the "Luceafarul" magazine, section poetry.

Beyond these works Adrian Paunescu's debut happens upon his time. The writers were eager to find their own selves. The attitude is a vibrant one, of wonder in front of the show of life. Eugen Barbu's attitude is full of sympathy, he states that the literary life back then needed a voice that could wake up people that could revolt and make atmosphere. Adrian Paunescu had the courage to express his own thoughts without taking into count the risks, an attitude that would announce his eventually big success. The same critic also states that the poet is uncomfortable.

The debut volume of the writer, "Ultrasentimente" appears in 1965 when the poet was 22 years old, in a period of lyrical exuberance. The volume "Ultrasentimente" experiences the pure form of poetry that combines words in a playful and philosophical way adding up exuberance and creative spirit. The volume frequently mentions the problem of time, of age that has to confront with the irreversible time passing. Surprisingly the idea is not seen as tragical, resignation doesn't seem to alter the interior ballance, on the contrary, the poet is a defender of illusions, the hours become strident in the context of an unforgiven time.

The spiritual profile is dominated by the joy of life, he is sensitive and lucid, he's aware of the necessity to stay real. The ego lives the moment, relives the past, bringing the most significant aspect of childhood into the present. Thus the spiritual aspects are argumanted in large way in : "Smulgerea de parinti", "Cand ai venit", "Sentimentul lumii", "Familiarul obicei", "Fantana cu chipuri", "Amurg cu diavoli", "Rara fericire de primavara". The text becomes a continuous metaphor of living, each day defining itself through uniqueness in the sight of a young lover.

The last poems of the volume keep their playful tone and the optimistical way, the poetical message translating into an urge addressed to his own generation. The poet is aware that the only chance will

be the harnessing of the idea of catharsis, that is the purification of soul through art. The family theme, frequent in this volume, catches a profound attachment that the poet develops towards his grandparents and parents. The estrangement, the runaway from parents, his leaving from home, represent very difficult moments for the young poet endowed with a sensitive essence and an artistic finesse.

In conclusion, the volume "Ultrasentimente" is dominated by vitality, the poet becomes torrential, playful and diaphanous, the book itself turning into a teenager's journal of a future poet.

In 1966 the volume "Mieii primi" appears, thus the lyrical vision gets a new connotation, the language becomes explosive losing a part of the playful horizon, met with in the previous volume. The poems keep their value through uniqueness, through the originality of language and of the poetical message, aspects that convey depth and emotion. The aesthetical vision changes, the poet who was fascinated of the beauty of life in the past is anchoring himself in reality, slightly losing the dimension of the existence. The volume keeps previous thematic approaches, such as love and childhood, but the melancholic dreaming turns into resignation. Thus, the poems "Copil fiind" or "Tineretea unchiilor mei Ioan si Dumitru" rebuilt the images from the past of his uncles Ioan and Dumitru, towards who the poet felt familiar. Ioan, Dumitru and Constantin become three mirrors in which he sees himself, proving his relation with the paternal gene of his family. "Copilul din vin" illustrates Adrian Paunescu back in time among the grape barrels, whereas "Lasati copiii spre cer" will represent an urge addressed to everybody with a view of the possibility to ascend to the infinite. The poem "Gemenii" suggests a different way to approach the theme, the mastery of metaphorical expression analyzing a delicate subject, those of the illegitimate children.

The idea of relating humans to mind is developed in the poem with a suggestive title, "Lumea e gand" where the basis of the entire system is argued, the entire force of things consisting of a mental balance. The image of people oscillates between a playful and a serious mood, the last turn bringing close this volume to a new vision in which the poet grows up and man is the center of the universe or at least the center of the young poets preoccupations. The being becomes "the host of worlds" getting an "extra sense" even if the "grotesque display" is specific to everybody's general nature. Drawn, and becoming a caricature, man is transforming, getting closer and closer to the beginnings, to the materialistic telluric aspect. The perspective of the human condition could constitute a inedited theme in this context because the barrier between playful and sober is difficult to mark.

Being surprising through expressivity and originality, the poem "Batrana ticsita de ceasuri" is a description of a place taken from Calinescu's novels, in which the passing of time and the death contamination are felt. We can see genuine "Casa cu molii" in which everything is contaminated by time and the dwellers are keeping their stereotypical gestures.

The same as in most volumes, "Mieii primi" also illustrates the creative force, the fluid writing that justifies the talent of easy writing the poet possesses. This operates in the language register with the most unexpected ways of expressing, from the abstract notions to the metaphorical language, elegantly alternating with bizarre notions that confer the text its different modernity and style. In this context the poem "Domnul Tudor" that has a historical theme appears; in it the emblematic figure of Tudor Vladimirescu from 1821 is commendatory. The text resembles the old poems, having a solemn tone, and it is the result of a patriotic soul and that will be found eventually in many of the Paunescu's volumes. It is one of the poems that places him on the position of "poetul cetatii si al pamantului natal", as the critic Eugen Barbu and not only him declared. Here the expressivity is determined by affectivity, the poet is pervaded by the national spirit, Tudor Vladimirescu's image resembling with other readers presented in a glorifying manner.

Another text is arguing upon the oratorical talent of the poet, without any hidden persuasive intentions, and this is "Viata de exceptii". The problem of differentiating among the common people and the people who are chosen : common people lead an ordinary life whereas the superior people will live in unique paradigms. The poetry is a mirroring interpretation of the act of reality that merges with the creative intention. The writer is absorbed by the writing temptation and loses for the moment the dimension of the reality. The texts contain a powerful affectionate tension, the poet being attracted by the magical force and being ready to always say something more. Annihilated by words he gives up without knowing, his own lyrical ideas until he becomes aware of his engagement thus a hymnal poetry is being born.

The immensity of words, the verbalism and conglomerates that become tiring sometimes, will be met with in the next volume published in 1968, "Fantana somnambula".

The volume contains poems marked by thematic diversity, the poet oscillates between the playful and the solemn language, justifying one more time that talent, the ability of passing from one mood to another don't require a major creative effort.

As we are already used to, the volume contains long poems that are excessive and sometimes they cancel the poetic message. The word itself overtakes the person who writes, accepting the venture on the unknown paths, because of a continuous necessity of discovery.

Keywords: poetry, context, generation, human condition, exuberance

Anii '60 sunt definiți prin lirism pur care precedă o perioadă marcată prin dogmă și lipsă de substanță ideatică. Perioada 1960-1971 este una a revenirii pentru că literatura română se restabilizează printr-o întoarcere la trecut, la vechile valori.

„În 1960 scena vieții literare românești încă este ocupată de autori de serviciu, care îi glorifică în cărțile lor pe liderii comuniști, proslăvesc viața din Republica Populară Română și îi denigrează profund pe adversarii regimului.”¹

Așadar, doctrina estetică vizează propaganda de partid, poezia valorificând imnurile prin care erau elogiați Lenin sau Gheorghe Gheorghiu-Dej. Limbajul histrionic preaslăvea clasa muncitoare, scriitorii servili regimului realizând o poezie propagandistă definită prin ridicol, resentiment, ură și incultură. În această perioadă trădătorii de patrie plătesc un greu tribut pentru vina închipuită. Atmosfera este falsă, inhibantă, plictisitoare, încorsetată de rigorile partidului. În acest climat scriitori precum Maria Banuș sau Mihai Beniuc aduc ode, elogiază munca pe șantier sau acuză „boerii” care acum se aflau în închisori suportând chinuri cumplite. Existau autori pe care se baza partidul, precum: Mihai Beniuc, Victor Tulbure, Ion Brad, Dan Deșliu, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Demostene Botez, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Radu Cosașu, Constantin Chiriță și alții.

Avem o falsă literatură subordonată unei expresivități propagandiste, un limbaj îndoctrinat, o literatură idilizată și închistată deopotrivă. În generația '60 există multe talente: Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Nicolae Breban, Dan Deșliu, Florin Mugur, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag și alții. În promovarea tinerelor talente ale generației '60, un rol semnificativ l-a avut revista „Luceafărul” care și propunea menținerea unei ținute distincte a unui echilibru critic și intelectual care viza atât cititorul cât și scriitorul.

„Am spus mereu că nu cred și nu am crezut, nicodată în generații. Eu am făcut parte dintr-un grup literar pe care l-am construit cu Matei Călinescu, Nichita Stănescu și Cezar Baltag. Mai târziu am aflat că suntem înghesuiți într-o generație. Mai ales că atunci când ne-am lansat noi, generația '60 era o falsă generație estetică. Când noi ne-am afirmat la începutul anilor '60 aveam în jur de 30 de ani. O dată cu noi s-au afirmat mai tinerii Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Constanța Buzea...”². Scriitorul și criticul Nicolae Breban consideră că generația '60 este constituită din scriitori aparținând unor etape distincte, fiind vorba de trei promoții estetice care au format generația '60: generația din care făcea parte Nicolae Breban, generația tânără și membrii Cercului de la Sibiu care s-au atașat grupării. Șaizeciștii sunt reprezentați prin poezie, liberalizarea ideologică motivând autorii să încerce să scrie original.

Poemul modern este vibrant, se revine la metafore, limbajul se definește prin conotații. Acest relativ „dezgheț ideologic”, sintagmă frecvent întâlnită în literatura de

¹ Alex Ștefănescu, *Istoria Literaturii Române Contemporane 1941-2000*, Ed. Mașina de scris, București, 2005, pag.359

² Articolul „O generație de creatori fără critici nu e posibilă în” în „Dialog cu Nicolae Breban” în „Convorbiri literare”, decembrie 2007, pag.5

specialitate decorsetează presiunea existentă, limbajul se eliberează de aspectul rigid impus în perioada imediat anterioară. Eliberarea fictivă de sub spectrul opresiv reface într-o oarecare măsură echilibrul interbelic, prin încercarea de recuperare a vechilor valori. Lirismul primește vibrație estetică, se conturează prin metafore și forță expresivă. Imaginile se îndreaptă prin insolit, se valorifică afectivitatea, sentimentalismul, fervoarea, vibrația. Poezia primește accente confesive, atitudinea este ludică și privirea ațintită asupra spectacolului existențial. Deschizătorul de drum pentru generația șaizecistă a fost Nicolae Labiș, chiar dacă acesta a încetat din viață în anul 1956. Modelul Labiș constă în existența și valorificarea credinței că propriile gânduri se pot exprima liber. Așadar, afirmarea neîngrădită a subiectivității și maniera dezinhbată a scrierii îl plasează pe Nicolae Labiș în fruntea noii generații situate sub spectrul operei acestuia.

„Lecția de poezie a lui Nicolae Labiș n-a rămas nefructificată nici sub aspectul ei „retoric”. Temperamentul romantic frenetic exprimat al autorului *Luptei cu inerția* care solicita adesea o tonalitate înaltă a rostirii într-o poezie ce se voia esențialmente apel adresat colectivității sau interogație asupra sensului angajării individuale în lupta cu inerția lumii, dar și cu timpii morți ai propriei sensibilități, își găsește sugestive corespondențe în lirica de ample desfășurări verbale a lui Adrian Păunescu. Fertilitatea labișiană primește în acest poet expresia poate cea mai apropiată de înțelesul originar.”³

Climatul literar al vremii nu era deloc potrivit, chiar dacă România intra cu întârziere într-o perioadă istorică benefică în care scriitorii au anticipat puterea de libertate a cuvântului. În 1965 când a venit la conducerea țării Nicolae Ceaușescu, acesta a înțeles faptul că scriitorii erau influenți, prin urmare perioada 1965-1971 este una de liberalizare relativă, de temperare a Cenzurii. Renașterea poeziei este sublimă, definită prin lirism profund sau „ca o resurrecție e lirismului” după cum o numește criticul Alex. Ștefănescu.

Un impact semnificativ într-un climat relativ ostil îl constituie apariția în 1960 a volumului de poezii *Sensul iubirii* semnat de Nichita Stănescu. Regimul auster acceptă vibrația tânărului Nichita Stănescu care își anunță încă din 1957 mesajul poetic, voit metaforizat, fără implicații de ordin politic, mai ales socialist. Critica vremii consideră atitudinea poetului profund metaforizată tributară unui limbaj încifrat, dar cu ecouri evidente în prezentul constrângerii ideologice.

„Cartea de debut al lui Nichita Stănescu poate fi considerată un semnal al dezghețului *ideologic* care va începe concret, abia în 1964, prin eliberarea tuturor deținuților politici din închisori, și se va încheia abrupt în 1971, prin emiterea de către Nicolae Ceaușescu a „tezelor din iulie”-schiță de program al unei revoluții culturale de genul celei din China a lui Mao Tze Dun. Scriitorii cu sensibilitate, ca Nichita Stănescu presimt însă schimbarea, o anticipă și forțează atât cât se poate, mâna conducătorilor comuniști.”⁴

„Poeții generației 1960 n-au prea avut de ales în privința formulei: ei s-au văzut obligați, întorcând spatele poeziei realist-socialiste, să se îndrepte spre acel modernism interbelic, românesc sau străin, care se afla la ani-lumină distanță de caracterul reportericesc și agitatoriu al acesteia. Așa a devenit poezia lor un remake, cu termenul lui Mircea Cărtărescu...”⁵

În perioada 1960, generația în sine este prolifică, echivalând cu un tip metapoetic de lirism. Poezia generației '60 este eterogenă, definită prin reflexivitate, ambiguitate, sugestie, metaforă, aspecte ce construiesc „o generație excepțională” după cum o definește Nicolae Manolescu.

³ Ion Pop, *Poezia unei generații*, Ed.Dacia, Cluj, 1973, pag.30

⁴ Alex Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane, 1941-2000*, Ed.Mașina de scris, București, 2005, pag.361

⁵ Nicolae Manolescu, *Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2014, pag.226-227

„Într-o perspectivă temporală mai vastă, considerarea poeziei în funcție de o generație ce ilustrează până acum (și nu singură) abia un deceniu din istoria mult mai diversificată a literaturii române va apărea desigur, extrem de limitativă, și nu este exclus nici în clipa de față ca alegerea acestei vârste lirice, adică a poeziei afirmate o dată cu apariția în scena creației a poezilor din perioada 1960-1970, să pară unora un act abuziv de încredere și pe de altă parte, o încercare de a reduce și estompa meritele altor contingente creatoare care s-au străduit să dea un relief elevat timpului nostru literar.”⁶

Generația devine o unitate în diversitate, manifestările fiind diferite de la un scriitor la altul. Modalitatea de expresie, atitudinea în fața vieții, reprezintă punctul comun al acestor scriitori deschizători de drum. Dorința era de recuperare a lirismului reînnoind legăturile cu literatura (mai ales cu poezia interbelică). Aceștia intenționează să ofere poeziei o tonalitate misterioasă, ludică, dar ajung, câteodată să scrie anumite texte greu de înțeles. Este probabil o tendință de manifestare a tinereții, de personalizare a propriei creații prin sfidarea logicii și exprimarea liberă a sentimentului. Așadar, acești scriitori sunt martorii propriei manifestări și își împlinesc visul de reliricizare a poeziei prin viziune proprie, subiectivă. Generația '60 este creatoare, cu figuri lirice marcante personalizate prin sensibilitate, curaj și deschidere. Starea de spirit este exuberantă, mirată, vibrantă, vitalizată.

„Privită în complexul vieții sufletești, emoția estetică este înainte de toate un moment psihologic. A considera acest moment sub toate raporturile, a-l analiza și a-i căuta nota specifică înseamnă să definești în parte însăși natura esteticului. Noi afirmăm de la început că ideea explicită sau obscură de permanență a sufletului uman în universalitatea lui formează însuși postulatul artei. Am putea deosebi pentru mai multă claritate, desigur numai metodic, două aspecte ale eului: un eu practic, adică totalitatea funcțiilor sufleteste, întrucât ne adaptează la mediu, și un eu contemplativ, simbolic și în acest înțeles universal.”⁷

Estetica generației '60 o constituie afirmarea liberă a subiectivității, bucuria de a trăi, experimentând forma pură a poeziei. Cuvintele se intersectează în manieră ludică și filosofică, prin exuberanță, spirit creator și limbaj eterat.

Un rol foarte important în această perioadă îl are revista „Luceafărul”, mulți dintre scriitorii menționați ce aparțin generației șaizeciste, debutând și publicând în paginile ei. Aceștia demonstrează o puternică pasiune creatoare găsind oportunitățile necesare într-un context derizoriu (conducătorul Nicolae Ceaușescu a înțeles că o colaborare cu scriitorii i-ar putea fi benefică, astfel că facilitează debutul și publicațiile lor). Revista „Luceafărul” se ocupa de scriitorii debutanți, referirea făcându-se la anii 1957, 1958, 1959 și 1960, însă perioada în sine este una a represiunii politice românești. Cu toate acestea anii '60 constituie un eveniment cu foarte multe semnificații și consecințe asupra dezvoltării fecunde a literaturii române.

În 1960 este debutul poetic al tânărului Adrian Păunescu în revista „Luceafărul” (1 mai 1960), iar în 1965 are loc debutul editorial- primul volum de versuri, „Ultrasentimente”. Publicate în Anul VI Nr.5, 1.03.1962, poeziile *Saltul șantierului*, *Printre stele tinere*, *Măsura zborului*, *Sentimentul cosmic*, anunță tematica volumului de debut, reliefându-se aspectul vibrant al tinereții poetice. Talentul poetic, expresivitatea lingvistică și plenitudinea trăirii sunt evidente și în poezia „Toamnă” apărută în paginile aceleși reviste: „Toamna e un amurg al pământului./Pământul se ascunde sub tragice brume/ Și din peșterile călătoare ale stelelor/ Luminile par în cădere stalactite galbui/ Chemându-și stalactitele gemene./ Toamna în câmp cade cu fluturi elastici/ De frunze, în care n-a murit zvîrcolirea./ Neconținutele lor tulburări/ Nasc vânturi și împrăștie toamna pe câmpuri...” (Adrian Păunescu, *Toamnă*).

⁶ Ion Pop, *Poezia...*, pag.8

⁷ G. Călinescu, *Pagini de estetică*, Ed. Albatros, București, 1990, pag.96

Limbajul expresiv, reflexiv, pe alocuri ambiguu, este o modalitate inedită de redare a trăirii așa cum se poate observa în poeziile „Oameni și arbori” sau „Cântecele”: „Preajbă veche/ Cu copaci, sicrie verticale, / Preajbă săracă, Preajbă cu acoperișe zgârcite/ Unde-ți sînt copacii ca niște cuțite/ ale îngropaților de prin răscoale?/ Unde-ți sînt copacii/ „Coloana infinitului” n-avea pereche/ O, în lemnul tău noi presimțeam că se vor legăna numai aracii/ Ca să străjuie cu ciorchini un vin puțin ce nu putea să-mbete.” (*Oameni și arbori*). „Ce rost ar avea/ seninele straturi de aer/ dacă-n el ear năvli-cascadă/ cu bucurii, de văpae-/și cîntecele noastre de brigadă?/ Pămîntul e sterp fără noi./ Dar cînd cîntecul pașilor noștri liberi/ pînă-n adîncuri stăruie/ chemînd raze de soare și ploii,/ pămîntul întreg ni se dăruie...” (*Cîntecele...*).

Există însă și poezii în care este ușor de sesizat sterilitatea emoției, versul greoi, sincopat, o poezie care pierde lupta cu expresia în favoarea dogmatismului rigid, impus de regim. Emoția se pierde, lăsând loc falsei percepții asupra realității; contextul este histrionic, iar artistul se vede constrâns în realitatea iluzorie. În acest sens, amintim poezii precum: *Oțelarul*, *Viteză*, *Preajba*, *Microcentrala de pe Sohodol* și *Celula de Partid*. Pentru poeziile *Partidului* și *Noapte la Preajba* tânărul Adrian Păunescu primește Mențiune la Concursul revistei „Lucreafărul”, Secțiunea *Poezii*. „Sovieticii au adus în taiga fluturări de arbori violete/ La pol, sovieticii joacă șah în maieuri/ Sovieticii se simt excelent în univers/ Într-un imens circuit energetic de bunădispoziție/ Umerii fiecărui sovietic sînt releuri (...) Curînd va zbura încă un sovietic, în spații,/ Și ei trei, sus, acolo, ca într-un oraș selenar/ Vor fi întemeietorii primei organizații/ A Partidului Comunist din sistemul solar.” (*Celula de Partid*).

„În urmă cu peste zece ani- iată cum a trecut un deceniu fără să ne dăm seama- în vechiul cenaclu al *Luceafărului*, cel al anilor '64, intra un tânăr cu ochi iscoditori, albaștri ce se dovedii foarte curînd bun de gură, comentînd cu o proaspătă poftă polemică poeziile citite în fața unui public numeros. Insolența lui deranja pe mulți, mai puțin pe unul ca mine, pentru care fronda era pe vremea aceea hrana de toate zilele.”⁸

Atitudinea lui Eugen Barbu este de simpatie, am crede, acesta afirmînd că viața literară de atunci avea nevoie de o voce care să trezească, să se revolte, să facă atmosferă. Adrian Păunescu a avut curajul să își exprime propriile gânduri fără să privească spre factorii de risc, atitudine care va anunța marele succes de mai târziu. Același critic afirmă deopotrivă că poetul este incomod:

„Totul mă supără la acest poet în afară de poezia lui. Adrian Păunescu este un volubil, un agitat, un dinamitar, așa cum mi-a aparut cu ani în urmă în salonul roșu, plin de oglinzi, al cenaclului Labiș. Practicînd duritatea și paradoxul, el poate înșela pe mulți și chiar la atâtea rele câte mi-a făcut în cursul vremii nu pot să nu mi-l revendic.”⁹

Volumul de debut al scriitorului, *Ultrasentimente*, apare în anul 1965 când poetul avea 22 de ani, într-o perioadă de efervescentă lirică a tinerilor creatori de poezie.

Pentru Adrian Păunescu poezia rămîne un etern subiect de discuție, niciodată epuizat, o necesitate a trăirii prin care se definește. Întreaga sa viață a fost dedicată creației lirice, el fiind un maestru al cuvîntului printr-un aspect spectaculos, surprinzător. Mărturisirile sale sunt sincere, stabilind o conexiune permanentă cu publicul căruia i s-a dedicat cu desăvîrșire:

„Nu știu nici azi pînă la capăt ce este poezia. Sunt ca acel țaran din Argeș care, acum 40 de ani, făcea socoteli cu milioane și miliarde, în creier. Și dădea cifrele și el socotea. Și l-am întrebat, „Doamne cum faci?”, și el a zis „Doamne eu poci să fac, dar nu poci să spun cum fac. Așa și eu. Nu știu exact nici acum cum fac. Am cursuri, sunt profesor universitar, și predau mari texte. Texte fundamentale. Dar să explic fundamentul poeziei și de ce trebuie sugestie, nu răcnet, de trebuie sugerat, și nu spus pe față (deși uneori trebuie spus pe față), n-

⁸ Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent. Poezia română contemporană*, Ed. Eminescu, București, 1975, pag.125

⁹ Ibid 9, pag.120

aș fi în stare până la capăt să explic. Am început să înțeleg câte ceva, și am început să scriu.”¹⁰

Volumul *Ultrasentimente* experimentează forma pură a poeziei prin combinarea cuvintelor în manieră ludică și filosofică, însumând exuberanță și spirit creator. Mesajul primei poezii vizualizează concepția tânărului poet abia atins de visul hegemonic. *Zile de mare emoție* este o poezie scrisă la vârsta de 19 ani, a cărei concluzie însumează crezul artistic al timpului său: „Noi suntem adolescenții pe care/ Și i-a dorit pământul.” Scris la persona întâi singular, textul vizează propriul eu „ziua de mare emoție”, fiind ziua de naștere în care se produce o pregătire pentru o altă vârstă. Poezia pune problema existenței unui alter-ego situat în ipostaza prietenului, ca un aspect necesar, legat de redescoperirea propriei persoane: „De cele mai multe ori, ideile mele/ se-ntorceau victorioase,/ cu oboseală povestindu-mi băătăia.” (*Zile de mare emoție*). Tonalitatea textului este familială, amicală, prietenul-cititor e invitat în spațiul intim al camerei: „am un radio cafeniu (...) am un ceas fosforescent...”.

Volumul pune frecvent problematica timpului, a vârstei supuse trecerii ireversibile. Surprinzător, ideea nu este privită în postură tragică, resemnarea nu pare să zdruncine echilibrul interior, ba din contră, poetul este un apărător al iluziilor, orele devin stridente în contextul unui cronos neiertător. Vârsta lui nu diferă de vârsta celorlalți muritori, toți sunt supuși orelor, anilor, minutelor trecătoare, esența fiind în natura trăirii, în ipostazele intensității existenței. Aplecarea spre analiza ireversibilității temporale, apare și în al doilea volum, *Mieii primi*, elocventă în acest sens fiind poezia *Bătrâna ticsită de ceasuri*.

„Scrisă pentru a fi rostită în fața unui auditoriu (...) poezia lui Adrian Păunescu proclamă patetic idealurile etice ale vremii, elogiind, dar și interpellând prezumtivul public, lăsând întrebări tulburătoare ori vestejind lașitățile momentului, stagnarea mișcării spirituale sub stemele îmburghezirii strâmte. Unei astfel de perspective degradante, el îi va opune patosul lui Labiș din, bunăoară, *Pseudo-splienuri*, idealul superioarei tensiuni sufelțești în formula *Ultrasentimentelor*, alt nume al rectitudinii morale implicate ca supremă năzuință în lirica întregii generații și nu numai a ei.”¹¹

Profilul spiritual al tânărului scriitor este dominat de bucuria de a trăi, e sensibil și lucid totodată, conștient de necesitatea rămânerii în real. Eul trăiește clipa, retrăiește trecutul, aducând în prezent momentele marcante ale copilăriei. Astfel se argumentează afinitățile spirituale prezente într-o gamă largă a textelor: *Smulgerea de părinți*, *Când ai venit*, *Sentimentul lumii*, *Familialul obicei*, *Fântâna cu chipuri*, *Amurg cu diavoli*, *Rara fericire de primăvară*.

Poezia *Rara fericire de primăvară* este expresia existenței plene, atitudinea e exuberantă, de contemplare a naturii, a frumuseții lumii: „Doamne, ce abur e pe fruntea lumii,/ De la un lucru pân-la umbra lui! (...) E-o zi atât de rară, de întâmplări tăcute,/ încât parc-aș trăi pe lut de rai/ Un an mai vechi, o sută nouă sute,/ treizeci februarie sau zero mai.”

Textul devine o continuă metaforă a trăirii, fiecare zi se definește prin unicitate în privirea contemplativă a tânărului îndrăgostit. Teluric și cosmic se contopesc într-o profundă legătură prin spirit dintre om și divinitate, poetul fiind contaminat de fericirea tinereții care îi oferă apartenența cosmică. Bucuria este sublimă pentru că el accede spre frumusețe și puritate printr-o proiecție spre absolut, spre infinit. Latura optimistă domină textele acestui volum, climatul refăce realitatea juvenilă și vârsta inocenței copilărești.

În categoria poeziilor de dragoste se încadrează *Tinerii-fragment dintr-o epopee pe care n-am s-o termin niciodată. Constanței...*, text cu multiple valențe sentimentale, care prezintă gradual instanțele iubirii eterne în concepția tânărului îndrăgostit. Dedicată primei

¹⁰ <https://revistatango.ro/adrian-paunescu-nu-stiu-nici-azi-ce-este-poezia-352>

¹¹ Ion Pop, *Poezia unei generații*, Ed.Dacia, Cluj, 1973, pag.30

sale soții, Constanța Buzea, și primei iubiri, după cum însuși scriitorul mărturisea, poezia este o prezentare succintă a dragostei de la „Geneză” până la pecetluirea prin căsătorie. La început, „doi tineri au țâșnit frumos din plante” (*Geneza*), apoi iubirea a început să se cristalizeze chiar dacă „era o utopie de stele sus de tot” (*Amintirea*). Poetul mărturisește cu sinceritate necesitatea de a nu pierde legătura cu creația, cuvântul devenind un mijloc de exprimare a sentimentelor și a ideilor: „Eu în alcătuirea mea impară/ Mereu îmi umplu grelele absențe cu idei”. Acest ciclu de poezii continuă cu *Adolescența*, *Amiral la 20 de ani*, *Marea*, *Preoții mării*, *Marea din arbori*, *Șarja*, care propun problematica cuplului ocrotit de natură. După trăirea plenară a sentimentului de iubire, sentiment sublim, eul îndrăgostit anticipează despărțirea (*Ezitatea*), dar în cele din urmă revine la expresia de început, crezând în iubirea plenară, finalizată prin căsătorie. Așadar, dragostea apare în mai multe ipostaze: a cuplului ocrotit de mare, iubirea ironizată, iubirea ca joc, ca plenitudine, ca fericire sau dezamăgire. În cele mai multe situații, sentimentul dragostei e privit în paradigma purității, a fericirii, a dorinței de regăsire prin trăire. Ultimele poezii ale volumului își păstrează tonalitatea ludică și doza de optimism, mesajul poetic traducându-se printr-un îndemn adresat propriei generații. Poetul conștientizează că singura pârghie, singura șansă rămâne valorificarea ideii de catharsis adică de purificare a sufletului prin artă.

„Debutul poetului propune ipostaza unui adolescent ce descoperă lumea ca pe un spațiu al genezelor, sub regimul unei puternice tensiuni afective: *Ultrasentimentele* numeau această stare extrem tensionată, timpul trăit era acel al „zilelor de mare emoție, al teribilelor temperaturi și al vârstei de foc (...) Caracteristica licirii lui Păunescu este voluptatea de a se lăsa asediat din toate părțile de un univers în neconținută proliferare de forme, ordinei geometrice preferându-i-se fărâmițarea și metamorfoza.”¹²

În anul 1966 apare volumul de poezii *Mieii primi*, astfel viziunea lirică primește o nouă conotație, limbajul devine frenetic, exploziv, pierzându-se o parte a orizontului ludic întâlnit în volumul anterior. Poeziile își păstrează valoarea prin unicitate, prin originalitatea limbajului, a mesajului poetic, aspecte ce conferă profunzime și emoție. Viziunea estetică se schimbă, poetul fascinat altădată de frumusețile vieții, nostalgic, visător, se ancorează în realitate, pierzând treptat dimensiunea idealizată a existenței. Volumul păstrează abordări tematice precedente, cum ar fi iubirea sau copilăria, însă trăirea melancolică, visarea, se transformă în conștientizare sau resemnare. Așadar, poeziile *Copil fiind* sau *Tinerețea unchiilor mei Ioan și Dumitru*, refac imaginile din trecut, ale unchilor Ioan și Dumitru față de care poetul s-a simțit apropiat. Ioan, Dumitru și Constantin devin trei oglinzi în care el se vede, demonstrând afinitatea față de gena paternă a familiei sale. *Copilul din vin* îl ilustrează pe Adrian Păunescu în timpul de demult printre butoaiele cu struguri în timp ce *Lăsați copiii spre cer* va reprezenta un îndemn adresat tuturor spre oferirea posibilității de a accede spre infinit. Poezia *Gemenii* propune o modalitate diferită de abordare a temei, măiestria exprimării metaforice analizând un subiect delicat, acela al copiilor nelegitimi.

„Tot ceea ce face distincția vocii lui Adrian Păunescu printre poezii de azi, gesticulația amplă, inspirația torențială, tehnica amplă refrenului obsesiv- și am numit evidențele- se regăsește în *Mieii primi*, într-o îmbinare aproape nemeritată . (...) Poetul se apropie înfiorat și solemn de tulburii miei a căror naștere e simbolul unei geneze primordial repetate.”¹³

Poeziile sunt vibrante, candid, centrate pe ideea existenței și accentuând aspectul legat de puritate în dimensiune ancestrală.

Prima poezie, *A fi într-o pasăre*, este dedicată lui Nicolae Breban și reface itinerariul destinului uman, a destinului implacabil în care trăirea înseamnă realitate și mister totodată. Se păstrează aceeași metaforizare a limbajului poetic, limitele existențiale fiind apăsătoare și

¹² Mircea Zăciu, *Scriitori români*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pag.358, I.P.

¹³ Mircea Martin, *Generație și creație*, Ed. pentru literatură, București, 1969, pag.49-50

marcate de tristețe: „...Într-o enormă pasăre sîntem însămânțați,/Modul nostru de viață/ E osul unei aripi zburătoare/ Cine cade nu poate să cadă/ Mai jos de forma ghearelor acestei păsări./ Cine suie nu poate sui/ Mai mult decât roșul gălgâit/ Al gâtului păsării/ Când i se taie capul...”

Situat între cer și pămînt, omul se împacă cu teluricul înnegrit, dar și cu înaltul, conștientizînd că oamenii sunt „averea pămîntului” așa cum va mărturisi în poezia *Ai pămîntului*. De asemenea, *Infernul* va oglindi pendularea omului între cele două dimensiuni, raiul și iadul fiind extremele: „Omul nu atinge nordul lucrurilor niciodată/ Și pe nordul lucrurilor e infern.” *Asediul condiției umane* readuce imaginea individuală a ființei, iar poetul „încearcă o cântare a omului din perspectivă siderală. Acesta se vrea poemul dependenței și descendenței stelare a specie umane. (...) Asediul îl poate înfăptui doar gîndul, acea carne îndurerată, numai gîndul poate săpa pămîntul limitei.”¹⁴

Ideea raportării omului la gînd este dezvoltată și în poezia cu titlu sugestiv, *Lumea e gînd*, fiind argumentată baza întregului sistem și a caracteristicilor lui, întreaga forță a lucrurilor constînd în echilibru mental: „Totuși lumea e gînd, totuși (...) Greutate specific, marmoreană (...) Gînd e condiția noastră umană.”

Printr-un limbaj august, de o rezonanță excepțională, se creionează simbolistica unei geneze în care lumea, existența însăși necesită reîntoarcere, revenire, purificare. Poezia este autentică, iar discursul liric surprinde trăirea în expresie dinamică care însușește o adevărată stare de spirit. Teluricul deformează omul, iar ființa trăiește un sentiment profund de înstrăinare, pierzându-se echilibrul existențial. Totuși rămîne o eternă aspirație către spiritualizare; eul va primi o dublă valență în contextul dat.

De asemenea, *Mieii primi* dovedește capacitatea oratorică desăvîrșită, poetul scrie ușor, dă un spectacol permanent prin versurile sale, remarcîndu-se agitația, vacarmul, imaginile, repeziciunea ideilor. Păunescu are darul de provocator, pune întrebări, emite judecăți de valoare, dorește să fie mereu în dialog cu cititorul. Apoi atitudinea devine detașată, iar poetul pare pentru o clipă martor, aspect temporar ce va fi repede înlocuit de aceeași agitație deja cunoscută.

„Poezia lui Păunescu stă toată în materia ei verbală, izvor torențial și anihilator în același timp al resurselor lirice.”¹⁵

Surpinzătoare prin expresivitate și originalitate, poezia *Bătrîna ticsită de ceasuri* este o descriere a unui loc desprins din romanele lui Călinescu în care se simte trecerea timpului și contaminarea morții. Vedem o veritabilă *casă cu molii* în care totul este contaminat de timp, prăfuit,static, iar locatarii își păstrează gesturile stereotipe.

„Pe aceeași linie stranie merge și poezia *Bătrîna ticsită de ceasuri* care povestită câștigă mai mult pentru că are și aerul unei nuvele fantastice. Este descrisă o casă al cărei pod este plin de porumbei și ale cărei grinzi țin în ele *focurile sîrbătorești de la Unirea Principatelor*, odăile te strivesc de mobile vechi. Proprietăreasa e o bătrîna trăind între pendule ce pornesc de câte ori începe să vorbească.”¹⁶

Criticul aduce în discuție și „o aluzie argheziană a morții” în poezia *Muntele fără lumină* în care se poate observa o solemnitate tristă care-l definește pe poet. Poezia primește notație misterioasă prin utilizarea metaforelor inedite amplificarea ideii sugestiei: „carnea unui trandafir fără lumină”, „făclii de sare albă...unindu-și stafiile chele” sau „carnea unui trandafir pe care gerul o descheie”.

La fel ca în majoritatea volumelor, și *Mieii primi* ilustrează forța creatoare, scrisul fluid care justificînd talentul de a scrie ușor pe care îl psedă poetul. Acesta operează în

¹⁴ Idem, ibidem 14, pag.51-52

¹⁵ Marin Mîncu, *Poezie și generație*, Ed. Eminescu, București, 1975, pag.56

¹⁶ Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent. Poezia română contemporană*, Ed.Eminescu, București, 1975, pag.122.

registru lingvistic cu cele mai neașteptate exprimări, de la noțiunile abstracte și până la limbajul metaforic, elegant, alternând pe alocuri cu sintagme bizare care oferă textului modernitatea și stilul aparte. În acest context apare poezia cu tematică istorică *Domnul Tudor* în care este elogiată figura emblematică de la 1821 a lui Tudor Vladimirescu. Textul se aseamănă poeziilor vechi, având o tonalitate solemnă, izvorâtă dintr-un suflet de patriot pe care o vom găsi ulterior în multe din volumele lui Păunescu. Este una din poeziile care îl plasează pe poziția de „Poet al cetății și al pământului natal”, după îl numește criticul Eugen Barbu și nu numai.

„Această indiferență față de cuvinte vine dintr-o mare încredere în ele și implicit, în potența creatoare proprie, dar nu rămâne fără urmări dintre care, cea mai gravă mi se pare a fi incapacitatea de pregnanță. Poate că nu întâmplător poetul aglomerează în versurile sale cantități și determinări, enumerarea obsesivă fiind un foarte generos (dar și facil) procedeu al sugestiei lirice (...) sau poate, pur și simplu, plăcerea sa irezistibilă de a scrie.”¹⁷

Poezia este o oglindire interpretativă a realității actuale care se îmbină cu intenția creatoare. Scriitorul este absorbit de tentația scrisului și pierde pe moment dimensiune realității. Textele conțin o puternică tensiune afectivă, poetul fiind atras de magia cuvintelor și pregătit mereu să mai spună ceva. Anihilat de cuvinte, el renunță fără să își dea seama, la propriile idei lirice și până la urmă devine conștient de angajare, născându-se astfel o poezie imnică. Spațiile de rezonanță se concentrează pe nevoia de a fi auzit, astfel „poezia urmează a se rosti sincer, direct, fără reticențe dictate de rațiuni exterioare, urmând unui generos impuls de dăruire.”¹⁸

Imensitatea cuvintelor, oralitatea, aglomerările care obosesc uneori, le vom întâlni și în următorul volum publicat în 1968, *Fîntîna somnambulă*.

„Pe măsură ce înainteză în timp, poezia lui P. se diversifică problematic. Poetul descoperă conflictele și contradicțiile, energetismul vitalist și bucuria de a numi lucrurile sînt însoțite de spaima față de invazia materiei amorfe și de amenințarea sterilității. Foarte fertilă e în *Miemii primi* și în *Fîntîna somnambulă*, dualitatea vitalism frenetic- stagnare mortificantă a simțurilor; inerția mereu blamată la nivel social e descoperită în propria individualitate- și atunci discursul liric se transformă într-o lamentație pe tema deteriorării simțurilor și a facultăților cognitive.”¹⁹

Volumul cuprinde poezii marcate de diversitate tematică, poetul oscilând între limbajul ludic și cel solemn, justificând încă o dată talentul, capacitatea de trecere de la o stare la alta, fără să fie necesar un efort creator major. Așa cum ne-am obișnuit, volumul cuprinde poezii lungi, excesive, care uneori anulează mesajul poetic. Cuvântul în sine va pune stăpânire pe cel care scrie, acceptând călătoria pe cărările neștiute, dintr-o necesitate continuă a descoperirii. De exemplu, *Fîntîna somnambulă*, conține 26 de strofe- poezia în sine, însă există titlul de volum inserat în volumul propriu-zis care va conține la rândul său 11 texte. Titlurile anunță deschiderea spre modernitate: *Cicatrice*, *Cearcăne*, *Fereastra viermelui*, *Umil pretext*, limbajul eterat se împletește cu grațitudinea exprimării continue, fluide, neobosite. Pe alocuri, apare o notă retorică, ușor teatrală, însă cu potență redusă în comparație cu volumul anterior, când poetul se abandona cuvântului, universul atrăgîndu-l în întreaga-i imensitate.

„Pe măsură ce înaintăm în timp, fără a-și pierde atributele esențiale anunțate de la debut, poezia lui Adrian Păunescu se diversifică problematic. Starea de jubilație adolescentină, frenezia senzorială, patosul ardent al comunicării (...) încep să fie dublate de

¹⁷ Mircea Martin, *Generație și creație*, Ed.Pentru literatură, București, 1969, pag.54

¹⁸ Ion Pop, *Poezia unei generații*, Ed.Dacia, Cluj, 1973, pag.225

¹⁹ Mircea Zăciu, *Scriitori români*, Ed.Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pag.359, I.P.

negativul lor. Poetul descoperă conflictele și contradicțiile, primejdia stagnării, singurătatea și moartea- o lume mai complexă și mai profundă.”²⁰

Ipostaza candorii, mirarea în fața spectacolului existențial sunt înlocuite de fixarea în realitatea propriu-zisă. Creatorul e conștient că fiecare om are rolul său și până la urmă trebuie să se împace cu ideea morții: „Nu renunțați la setea de moarte căci în ea/ Mai cucăie puterea de-a rămâne în viață.” (*Tranzit*).

Pentru volumul de față, este semnificativă seria *Covalescența lui Iov* care conține 24 de poezii și tratează tema suferinței, dar și a purificării omului prin suferință. Aici poetul se raportează la divinitate, dilatarea temporală permițându-i din nou accesarea spre infinit. Și aici există texte în care ludicul expresiei se potrivește cu poezia generației din care face parte, însă dincolo de jocul gratuit al cuvintelor, se poate sesiza o gravitate a trăirii, o încercare de a cunoaște divinitatea.

BIBLIOGRAPHY

1. Adrian Păunescu, *Ultrasentimente*, Ed. pentru Literatură, București 1965
2. Adrian Păunescu, *Mieii primi*, Ed. Tineretului, București 1966
3. Adrian Păunescu, *Fântâna somnambulă*, Ed. pentru Literatură, București 1968
4. Alex Ștefănescu, *Istoria Literaturii Române Contemporane 1941-2000*, Ed. Mașina de scris, București, 2005
5. Articolul „O generație de creatori fără critici nu e posibilă în” în „Dialog cu Nicolae Breban” în „Convorbiri literare”, decembrie 2007
6. Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent. Poezia română contemporană*, Ed. Eminescu, București, 1975
7. G. Călinescu, *Pagini de estetică*, Ed. Albatros, București, 1990
8. Ion Pop, *Poezia unei generații*, Ed. Dacia, Cluj, 1973
9. Marin Mincu, *Poezie și generație*, Ed. Eminescu, București, 1975
10. Mircea Martin, *Generație și creație*, Ed. pentru literatură, București, 1969
11. Mircea Zăciu, *Scriitori români*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978
12. Nicolae Manolescu, *Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2014
13. Poezii apărute în NR.5 al revistei „Luceafărul”, 1962
14. <https://revistatango.ro/adrian-paunescu-nu-stiu-nici-azi-ce-este-poezia-352>

²⁰ Idem, ibidem 19, pag.230